

<http://ereadcost.eu/stavanger-declaration/>

Deklaracija iz Stavangerja o prihodnosti branja

Živimo v času, ko se naše življenje vedno hitreje in na vse več področjih digitalizira. Digitalna tehnologija prinaša prednosti pri pridobivanju, hranjenju, ustvarjanju in širjenju informacij, hkrati pa postavlja pod vprašaj načine, na katere smo brali doslej. S tem vprašanjem se je zadnje štiri leta ukvarjala skupina znanstvenikov iz večine evropskih držav in Izraela.

Pri branju s papirja in zaslona informacije procesiramo na različne načine. Raziskovalci ugotavljamo, da bomo morali v tovrstnem hibridnem bralnem okolju še odkriti, kako – glede na različne vsebine, ki jih beremo in glede na različne starostne skupine - polno izkoristiti prednosti enega in drugega medija.

Raziskave kažejo, da papir ostaja najbolj priljubljen in najbolj učinkovit medij za branje posameznih daljših in zahtevnejših besedil, njegove prednosti pa so še posebej izrazite pri daljših neumetnostnih besedilih. Branje daljših besedil je tudi eden od načinov, na katerega razvijamo in pridobivamo kognitivne sposobnosti, kot so koncentracija, širjenje besedišča, ter spomin. Zato je nujno, da krepimo in ohranjamo zmožnost poglobljenega branja daljših vsebin kot ene od številnih pojavnih oblik branja. Ker vedno več ljudi bere zaslona, bo treba iznajti načine, ki bodo omogočali poglobljeno branje tudi v zaslonskem okolju.

Naša ključna odkritja so:

- Razlike med posameznimi otroci v spretnostih, sposobnostih in nagnjenjih ne vplivajo samo na način, na katerega se učijo, ampak tudi na njihove sposobnosti učiti se s papirja in zaslona.
- Digitalni medij je idealen za to, da prikaz besedila prilagodimo posameznikovim željam in posebnim potrebam. Kadar je bilo digitalno bralno okolje prilagojeno željam in/ali posebnim potrebam uporabnikov, so bile prednosti očitne.
- Digitalno okolje prinaša številne izzive. Bralci precenjujejo svojo sposobnost razumevanja besedila, kadar berejo zaslona. To je posebej izrazito, kadar berejo pod časovnim pritiskom, ko se še slabše osredotočajo in ko preskakujejo besedilo.
- Meta-študija, v kateri so avtorji pregledali 54 raziskav branja z več kot 170.000 udeleženci je pokazala, da je razumevanje predvsem daljših neumetnostnih besedil boljše, če jih beremo s papirja. Pri branju pripovednih (leposlovnih) besedil ni bilo opaziti večjih razlik.
- V nasprotju s pričakovanji se je pri »digitalnih domorodcih« negativni vpliv zaslona na razumevanje daljših vsebin še povečal, in to ne glede na njihovo starost in ne glede na to, kako večji so rabe digitalnih medijev.
- Utelesena kognicija, to je dejstvo, da na to, kako se učimo, kaj vemo in znamo, vpliva vse naše telo, ne le možgani, vpliva tudi na razlike med branjem s papirja in zaslona. Te razlike so

najbolj pokažejo pri pomnenju, razumevanju in poglobljanju v besedilo, podcenjujejo pa jih ne le navadni bralci in pedagogi, ampak tudi raziskovalci.

Do enakih rezultatov so prišli tudi raziskovalci zunaj Evrope. Na osnovi teh spoznanj priporočamo naslednje:

- Potrebno je nadaljevati s sistematičnimi empiričnimi raziskavami o tem, kaj v tiskanem in kaj v digitalnem okolju spodbuja ter kaj ovira učenje in razumevanje.
- Učence in učenke bi morali naučiti uporabljati strategije, s pomočjo katerih bodo lahko poglobljeno brali tudi z zaslonov. Poleg tega je nujno, da v šolah in šolskih knjižnicah še naprej spodbujajo uporabo tiskanih knjig in da je to vključeno tudi v učne načrte.
- Učitelji in vsi, ki odločajo o izobraževanju, se morajo zavedati, da v osnovnem šolstvu naglo menjavanje zvezkov, svinčnikov in tiskanih učbenikov z digitalnimi tehnologijami ni nekaj nevtralnega. Če uvedbe digitalnih tehnologij ne spremlja uporaba premišljenih učnih strategij in skrbno pripravljenih digitalnih učnih pripomočkov, lahko z njimi negativno vplivamo na bralno razumevanje in na razvoj kritičnega mišljenja pri otrocih.
- Predvsem v izobraževanju, pa tudi na medijskem področju, moramo razviti vodila za rabo digitalnih tehnologij. Na področju izobraževanja to pomeni uvedbo empirično evaluiranega učenja digitalne pismenosti (= učenja izbiranja, iskanja, kritičnega vrednotenja in integriranja informacij, dostopnih s pomočjo digitalne tehnologije).
- Pedagogi, strokovnjaki za branje, psihologi in tehnološki strokovnjaki bi morali sodelovati pri razvoju strojne in programske opreme, tako da bi ta temeljila na spoznanjih o razlikah pri branju z zaslonom in papirja.
- V bodoče bi morali strokovnjaki s področja humanistike, družbenih ved in tehnologije bolj sodelovati pri razvoju digitalnih učnih pripomočkov in bolj spodbujati na podatkih utemeljene debate o njihovi rabi, brez pozitivnih ali negativnih vnaprejšnjih mnenj o njih.

Vprašanja za nadaljnje raziskave

- Kdaj, v katerih okoliščinah in za katere bralce je branje z zaslonom najbolj učinkovito?
- Kdaj in v katerih okoliščinah velja spodbujati in ohranjati branje na papirju?
- Ali se težnja k površnemu, manj osredotočenemu procesiranju informacij, tako značilnem za branje z zaslonom, prenaša kot splošno privzet način branja tudi na branje tiskanih medijev?
- Ali je razmah lažnih novic, predsodkov in pristranosti posledica pretiranega samozaupanja v naše digitalne bralne sposobnosti?
- Kaj je možno storiti, da bomo – predvsem v digitalnem okolju - prebrano bolje razumeli?

Kdo smo?

Evolution of Reading in Age of Digitisation (ERead) združuje več kot 100 raziskovalcev s področja branja, učenja, založniških študij in pismenosti iz vse Evrope, ki se skupaj trudijo, da bi razumeli vpliv digitalizacije na različne bralne prakse. Večina od nas se osredotoča na vprašanje, kako bralci, predvsem otroci in mladi odrasli, razumejo in si zapomnijo prebrano besedilo, kadar ga berejo v tiskani in/ali digitalni obliki. Člani te akcije in nekateri drugi deležniki smo se 3. in 4. oktobra 2018 zbrali v Stavangerju na Norveškem, da bi razpravljali o svojih ugotovitvah. Deklaracija je povzetek teh razprav.